ДЕВЯТЬ СЛЇПИХ.

ДИЯЛЬОҐ ДЖОРДАНА БРУНО.*)

Особи диялоґа: **Северіно. Мінутольо.**

Северіно. Почуєте тепер промови девятьох слїпих, із яких кождий приводить девять окремих причин і підстав своєї слїпоти, хоча всї вони згідні в одній спільній причинї спільної любови.

Мінутольо. Починай же від першого!

Северіно. Перший із них слїпий з роду; та про те він нарікає на свою любов і хоче доказати иньшим, що природа скривдила його гірше нїж їх, бо-ж вони, хоч тепер не бачуть, бодай колись любували ся баченєм і поки не поробили ся слїпими, зазнавали роскошей того змислу і красоти всего видимого. Він натомісь прийшов на сьвіт слїпий як крот, щоб його бачили иньші, але щоб сам він не бачив нїкого, і мусить бажати того, чого не бачив нїколи.

Мінутольо. Се правда, що не один уже закохав ся з самого наслуху.

Северіно. Ті, говорить він, мають бодай те щастє, що хоронять у своїй души божеський образ, посїдають бодай у своїй уяві те, чого йому не суджено посїдати нїколи. Потім він обертаєть ся до своєї поводаторки і просить її, щоб завела його над пропасть, щоб не мусїв бути дальше образом страшної жорстокости долї. Він мовить:

---

*) Подаємо тут перекладом один виривок із голосного твору Джордана Бруно »Eroici furori«. Сей твір, як каже сам автор у передмові, має метою »змальоване не звичайної, але геройської любови, божеської контемпляциї і дїлить ся на дві части, з яких кожда подїлена на пять диялоґів«. Форма твору запозичена з Дантової »Vita nuova«: попереду йдуть любовні вірші, звичайно сонети, а далї їх фільозофічне толковане. Поданий тут у скороченю диялоґ про девятьох слїпцїв — четвертий у другій части. Він займаєть ся межами людського знаня, отже темою, яка 200 лїт пізнїйше послужила основою для Кантової »Kritik der reinen Vernunft«; Брунів фільозофічний виклад його подаємо далї. — *І. Ф.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-13 18:01 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469441
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

Перший сліпий.

Щасливі, ви колись хоч щось видали!
Товариші, вам сьвітла жаль лишень,
Що втратили... Як би ви горе знали
Того, кому не блис ніколи день!

Мені відразу не дала природа
Тогó, що вам взяла. Вам кривда всім,
Се так. Та ваше горенько-негода
Не може порівняти ся з моїм.

Веди мене над пропасть, провіднице!
В її безодню кину ся я сам,
Хай скора смерть втишить те серце кволе.

Відняти з роду сьвітло злотолице,
Пустить на землю, мов крота до ям,
На глум, — сеж надто лютий жарт, о доле!

За ним іде другий, що вкушений гадюкою заздрости втратив силу очей через отруту. Він іде без поводаторки, хиба що заздрість у нього на услугах. Він просить кого будь із видющих, коли не знає ліку на його горе, мати милосердє над ним, щоб він позбув ся сьвідомости свого нещастя, і поховати його разом з його мукою, щоб і сам від себе міг нарешті заховати ся так, як тепер заховане від него сьвітло. Він говорить:

Другий сліпий.

Алєкто з кучерів своїх страшенних
Змию пустила, чий укус жорстокий
В моїх очах спинив живії соки,
І від тоді я у покрівлях темних.

Мене жре заздрість, я мац-мац в трівозї,
У тьмі, непевний у своїй дорозї,
Запнусь, спіткнусь на кождий камінець;
Дарма й бажати сьвітла промінець.

Коли не знаєш чародійських слів,
Анї якого зїля, соку, ліку,
Нї з каменя якого порошків,

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-13 18:02 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469441
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

Щоб помогли менї, хто-б ти не був,
Незвісний, змилуйсь на слїпця-калїку,
Дай, щоб він в гробі сам себе забув.

Далї йде третїй, що буцїм то осліп через те, що нараз із пітьми був виведений на занадто ярке сьвітло. Се значить: він привик бачити тілько невеличкі красоти, та нараз перед його очима виявила ся божеська красота, заблисло божеське сонце. Наслїдком сего згасла сила його зору, те подвійне сьвітло, що горіло по обох боках корабля його душі; бо-ж очи, се немов дві корабельні лїхтарнї, що осьвічують кораблеви дорогу. Така слїпота нападає на людей, що виросли в Кіммерийській пітьмі, а потім безпосередно, без повільного переходу в їх очи вдарить соняшне сьвітло. В своїй промові він просить, щоб одчинено йому вхід до Гадеса, бо для його затемненої вдачі невідповідне нїщо більше, як ніч і сумерки. Він мовить:

Третїй слїпий.

Хто у зимі Кіммерської країни
Або в тюрмі не бачив сонця довгі днї,
Для того блиски соняшні страшні,
Коли нараз він зустрінеть ся з ними.

О, і зовсїм осліпне він нераз;
Зирнув — і роскіш в нівеч розлила́ ся.
Так стало ся й менї, що довгий час
Я знав лиш маловартеє залася —

Та ледво я зирнув на ідеали,
То осліпив мене їх блиск надземний
І роскоші в тій хвилї всї пропали.

Чого-ж я, мрець, плетусь ще між живими?
Слїпий невір лугами сьвітляними?
Геть! Радше в Оркус западу́ ся темний!

Четвертий слїпець, се чоловік, що осліп із подібної, хоч не зовсїм такої самої причини. Бо як той через несподївано прудкий позирк на сонце, так сей через надто часте і довге вдивлюванє стратив почутє для всїх иньших сьвітляних вражінь. Та про те його не можна вважати слїпим з огляду на те одно, що розогнило його. Він мовить, що з його зором сталось йому таке саме, яке часто лучає ся зо слухом; ті люде, яким уши оглушені сильним галасом і шумом, не можуть чути тихійших шелестів. Адже

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-13 18:02 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469441
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

оповідають про славний народ так названих Катадупів, що ніби то живуть там, де могутня ріка Ніль із обрива величезної гори спадає на рівнину.

Мінутольо. Так і всї, хто віддає своє тїло і свого духа важкій і високій задачі, не чують прикрости менших лих. Менї здаєть ся, що сей не потребує оплакувати свою слїпоту.

Северіно. Певно нї. Він і називає себе добровільно слїпим, котрий рад з того, що все иньше заслонене перед ним, бо йому було би прикро, коли-б се відвертало його зір від тої єдиної, яку він обожає над усе. Та про те він просить прохожих хоронити його від нещасливих припадків, які могли-б лучити ся йому, поки він виключно занятий одиноким предметом свойого огляданя.

Мінутольо. Передай же його власні слова!

Северіно. Він мовить:

Четвертий слїпий.

Глухий той Катадупський люд живе,
Говорять, там, де з обрива крутого
Високих гір могутній Ніль реве
У низ із гуком грому вікового.

Як ті глухі, так я слїпий, допоки
Ту бачу, що не бачити лякаюсь;
Все иньше бачить радо зарікаюсь,
Щоб нею тілько пасти зір безокий.

Та вас благаю: хоронїть мене
Від пропастей, від лютих зьвірів зуба
І де там ще яка чигає згуба!

Бо хто, як я, все думанє марне
Покинув і в одну лиш думку впеть ся,
О, сей слїпий, і з шляху в мить зібеть ся.

У дальшого слїпця погасли очи через ненастанне плаканє, так що він не може розпізнавати видимих річей анї того сьвітла, що колись, як він раз побачив його, зробило ся причиною його щедрих слїз. Зрештою слушно він уважає свою слїпоту неконституцийною і не невлїчимою хоробою; навпаки, вона видаєть ся йому наслїдком поганої привички; огонь, що розпалював душу в його очах, погашено на якийсь час ворожим йому елементом сльозавої вохкости. Коли-б тілько він міг перестати плакати, то він певний, що відзискав би знов бажану силу зору. Так слухайте-ж, як він промовляє до товариства просячи пропустити його:

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-13 18:02 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469441
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

Пятий сліпий.

Криниця сліз все воду в очи тисне,
І жадна іскра з ясних блисків тих,
Що в мні горять, крізь воду не проблисне, —
От тим то й зір не бачу я сьвятих.

Боюсь, що вже й остання іскра згасне
Мойого зору і зовсім незрячий
Я втрачу зорі, втрачу сонце красне
І блиск його сцілющий і горячий.

Сліз жерело пливе і не вгаває
І ясність денну тьмить перед очима,
І океан, здаєть ся, доливає.

І так осліпнуть мушу я во вік!
Даремно ждав найти когось між вами,
Щоб допоміг спинити сліз потік.

Шестий сліпець осліп через те, що пролив так богато сліз, що висохла вся вохкість, якої посередництво потрібне не тілько для самої зорової сили, щоб могла проявляти себе на зверх, але крізь вохку материю, що сціплює з собою ріжні і супротилежні частини, мусить також проблискувати зверхнє сьвітло і всяка видима форма. І так його серце мучить ся, а йому не лишило ся пільги, яку біль знаходить у сльозах: бо жерело сліз знищене перемогою иньших материй. Сей стан зможете оцінити з ось яких його віршів:

Шестий сліпий.

Ви згасли, очи! Висохла криниця,
В якій душа всї образи єднала;
Розбилось зеркало, в якім блищить ся
Весь сьвіт, кришталь прозорий тьма заслала.

На віки висохла (бо на вид того́,
Що покохав, я плакав без упину)
Живий кришталь, що серденька мого́
Огонь гасив проливши лиш слезину.

Тепер на помацки я мушу йти,
Хоч рад би, ах, пролинути як птах
Крізь вир пекольний сеї темноти!

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-13 18:02 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469441
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

О, покажіть менї слїпому шлях,
Бездонну пропасть щоб найти менї
І смерть в її приняти глубинї!

Дальший утратив зір через надмірний огонь, що повстаючи з серця знищив наперед у него очи, а потім виссав усю решту вохкости закоханого, так що тепер, спопелїлий від полумя, він уже не той сам, бо-ж сила огню розкладає всі тїла на їх атоми і переміняє на порох, не зліплений до купи, бо атоми тілько при помочи плинної материї (води) можуть згущати ся і творити одностайну цїлість. Та про те він не позбавлений почутя найсильнїйшого огняного палу. От тим то в кінцевих віршах він просить дати йому широке місце для проходу, бо кождий, кого б захопило його полумя, зараз зробив ся-б таким самим як і він і терпів би від пекольного полумя дужше, ніж від студеного снїгу. Він мовить:

Семий слїпий.

Крізь мої очи відблиск красоти
Війшов менї у серце й розпалив
У нїм огонь, якого дикий зрив
Вохкії очи знищив до цяти́.

І далї палячи в кінцї зсушив
У тїлї вохкість, всю злизав лакомий;
Без елєменту, що зціпля атоми,
Я пил мілкий, щоб вітер ним крутив.

Тож хто від горя хоче бути вольний,
На бік! заким вас полумя займе,
Прохід широкий отворіть огньови!

Бо жар такий палкий пройма мене,
Що проти него сам огонь пекольний
Здаєть ся мов мороз підбігуновий.

Далї йде осьмий, якого слїпота спричинена стрілою, що пустила любов через очи в його серце. От тим то нарікає він не як слїпий, але також як ранений і його пекучий біль такий великий, що по його думцї гіршого вже й нема. Його чуте виливаєть ся ось у яких віршах:

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-13 18:07 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469441
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

Осьмий сліпий.

Із засідки злий бог пустив на мене
Стрілу преостру із свойого лука
Підступно — і з обох очей герлене
Враз бухло жерело. О біль! О мука!

В тій хвилї зранений і осліплений
Я став рабом любви. Аж на дно серця
Стріла запала. Ах, і не уйметь ся
Ніколи вже безмірний біль скажений!

О слухайте боги, герої, люде!
Скажіть, чи де в ефірному просторі,
Чи на землї, чи в мрії хоч страшній,

Хоч між проклятими, що в вічнім горі
Живуть за бунт Ґіґантів — будь де буде!
Чи чув хто де про біль такий, як мій!

В кінцї приходить іще один, в додатку ще й німий, бо те, що рад би висловити, не сьміє сказати, щоб не збудити ураз і гніву. За него промов яє його провідниця, про яку з легко зрозумілих причин я не подаю нічого більше, тілько її промову:

Провідниця девятого сліпого.

Сліпцям, що тут свої з'являли болї,
Ви радо свівчутя вділяли свого;
Та сей ось ще завидує їх долї,
Боїть ся гніву, як би вирік слово.

Німий у своїм болю, що лиш частцї
Його рівнятись можуть болї всїх тих там, —
Бажає він, незнаний, в своїй масцї
Дійти без слова аж до смерти брам.

Ось стукаєм. Впустїть його уже!
Великого терпливця, що лише
В обіймах смерти віднайде здоровлє!

Впустїть сліпого і нїмого мужа,
Що ранений надмірною любовю,
Лиш в смерти пільгу віднайде й подужа.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-13 18:02 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469441
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

У отсьому диялоґу показано і подекуди вияснено причини нездібности, невідповідности і похибности людського розуміня і пізнаваня супроти божеських річей. На першім сліпім, що сліпий від уродженя, показано причину, що з самої природи понижує і спиняє нас. На другім сліпім, що осліп від отрути заздрости, зазначено причину, що лежить у завзятю і бажанях, які відвертають нас і зводять на блудні дороги. Третій сліпий, що осліп від наглого блиску надто яркого сьвітла, показує причину, яка лежить у ясности і блиску самого предмету, що сліпить нас. У четвертім, що осліп від надто довгого вдивлюваня в сонце, показано перешкоду, яка випливає з надто глубокого затопленя в єдности, через що тратимо зір для многоти. Пятий сліпий, у якого очи раз у-раз заповнені слїзми, показує ту перешкоду, яка випливає з непропорціональности між здрібностями наших орґанів і метою. Шестий від надмірного плачу стратив орґанїчну вохкість у очах і зазначує брак дїйсної духової поживи, а за тим і брак сили. Семий, у якого очи згоріли від огню в серцї, означає палку пристрасть, що нераз пожирає і нївечить критичну здібність розріжнюваня. Осьмий, що стратив сьвітло очей наслїдком стріли, показує перешкоду, яку чинить пізнаню сполученє з самим предметом, на скілько се сполученє обпутує і ушкоджує нашу розумову здібність, пригнїтаючи наш ум цїлою вагою безпосередньої присутности, так що його положенє не без причини показуєть ся нераз у видї блискавки-нищительки. Девятий, що разом з тим ще й нїмий, не може виявити причини своєї слїпоти. Він означає основну причину всїх причин, таємну постанову Божу, що надав чоловікови те змаганє і того духа вічно похіпного до думаня і досліджуваня, але з тим, що він нїколи не може дійти дальше, як до пізнаня своєї власної слїпоти і невідомости і мовчанку мусить уважати достойнїйшою від промови.

Переклав

Іван Франко.

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

Generated on 2015-07-13 18:07 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469441
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google